

Fångade i fattigdomsfälla

Debattartikel DN Debatt den 16 maj 2014

Ny kartläggning. Utvecklingsstörda som bor i gruppbestäder lever under existensminimum: de hamnar på minus varje månad. Det är i princip omöjligt för dessa personer att öka sin inkomst. Vi kräver att bostadstillägget höjs och att förmögenhetsbegreppet förändras, skriver Thomas Jansson, ordförande för FUB.

Riksförbundet FUB, Föreningen för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning, har genomfört en ekonomisk kartläggning över de inkomster och utgifter som en person med utvecklingsstörning har. Resultaten redovisas i rapporten med just titeln "Fångad i fattigdom?" som släpps i dag, fredag. Den visar svart på vitt att det inte ens är en fråga om ett liv på existensminimum som många av våra medlemmar har. Nej, i stället är det en fråga om hur mycket minus en person hamnar på varje månad.

De personer det handlar om är individer som bor på gruppbestäder enligt LSS (lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade) och därmed har stora omvårdnadsbehov. De saknar arbetsförmåga. De är helt beroende av socialförsäkringssystemen för sin försörjning och av samhällets stöd och hjälp i sitt dagliga liv. Ett stort problem är att principen som säger att ingen ska ha extra kostnader till följd av sin funktionsnedsättning har urholkats vad gäller hyror i gruppbestäder. Rättsläget gör det nämligen sedan flera år möjligt att bortse från den så kallade merkostnadsprincipen när hyror sätts i dessa bestäder.

Det är i princip omöjligt för en person som bor på en gruppbestad enligt LSS att öka sin disponibla inkomst. En orsak är att möjligheten att påverka var man vill bo är mycket små. Eftersom personerna i fråga är i behov av stöd och hjälp i sin vardag är de ofta hänvisade till de gruppbestäder som erbjuds av kommunen. I gruppbestäder ges just den omvårdnad och den sociala kontext som dessa personer är i behov av. Deras möjlighet att som andra medborgare välja lägenhet efter pris och läge är därmed mycket mindre.

En annan orsak till att ekonomin är så svår att påverka är att det inte är möjligt att öka sin inkomst eftersom man inte har någon arbetsförmåga. Anhöriga kan visserligen skjuta till pengar för att den enskilde personen ska få pengarna att räcka, men att försöka bygga upp en ekonomisk buffert för att försäkra sig om att personen har det bra även när de anhöriga har gått bort lönar sig inte. Då riskerar nämligen det statliga bostadstillägget från Försäkringskassan att dras

ned. Hur man än vänder och vrider på sig sitter man alltså i en usel sits utan några möjligheter att själv förändra den.

Med en disponibel inkomst som ligger på minus och en funktionsnedsättning som gör att man är i behov av hjälp för att ta sig ut i samhället på aktiviteter ser verkligheten många gånger helt annorlunda ut än de intentioner om ”goda levnadsvillkor” som finns i LSS, och som just dessa personer ska tillförsäkras. Verkligheten står därför många gånger i bjärt kontrast till de absolut fantastiska intentionerna i LSS om jämlikhet i levnadsvillkor, delaktighet i samhällslivet och möjlighet att få leva som alla andra. LSS är en fantastisk lag – den vill vi och alla riksdagspartier värna om, därom råder ingen tvekan. Men då krävs det en reell politisk vilja så att de ekonomiska förutsättningarna ges.

Redan 2008, i den statliga utredningen ”Brist på brådska”, fick regeringen uppgifter från Riksförbundet FUB som klart visade att personer som har en utvecklingsstörning kan ha en negativ disponibel inkomst. I utredningen ”Möjlighet att leva som andra” från 2008 lade utredningen fram ett förslag om att höja det statliga bostadstillägget och att utreda hyressättningen i LSS-bostäder. Tyvärr vidtogs inga åtgärder som förbättrade den ekonomiska situationen. I Socialstyrelsens rapport ”Alltjämt olikt” från 2010 konstaterades att den ekonomiska situationen för personer med funktionsnedsättning inte har studerats i tillräcklig utsträckning och att regeringen borde ta initiativ till en översyn av den ekonomiska situationen.

Statens folkhälsoinstituts ”Strategi för genomförande av funktionshinder politiken 2011–2016” visar att personer som har en utvecklingsstörning har sämre levnadsförhållanden på i stort sett alla livsområden än befolkningen i övrigt, i synnerhet vad gäller arbete, inkomst och socialt umgänge.

I SKL:s rapport ”Hyresnivåer i särskilda boenden” från 2013 föreslogs att det statliga bostadstillägget ska höjas. Till skillnad mot ålderspensionärer har det statliga bostadstillägget legat på samma nivå sedan 2007. I samma rapport, som visserligen byggde på ett litet antal undersökta kommuner, framkom det att 18 procent av personer med en funktionsnedsättning som har ett särskilt boende enligt LSS eller SoL (socialtjänstlagen) är hänvisade till att söka ekonomiskt försörjningsstöd.

Det finns ingen statistik på hur många personer det är som söker ekonomiskt försörjningsstöd och samtidigt har en utvecklingsstörning. Det finns inte heller någon statistik över hur höga hyrorna i gruppboenden är runt om i kommunerna. Därför genomför Riksförbundet FUB just nu en egen kartläggning av hyrorna i ett antal kommuner. Vi vet att anhöriga många gånger skjuter till ekonomiskt. På så vis syns ofta inte det ekonomiska underskottet för andra än de närmast

berörda. Så ska det inte längre behöva vara. Vi uppmanar nu våra lokalföreningar att aktivt driva frågan om hyrorna i sina kommuner för att få ned hyrorna. Som anhörig till en person som har en utvecklingsstörning ska man inte behöva oroa sig över hur ens barn ska klara sig när man dör. Som individ ska man definitivt inte behöva leva ett helt liv i fattigdom.

Trots alla dessa signaler och förslag som har kommit under årens lopp har ingenting gjorts för att förbättra de ekonomiska villkoren. En möjlig orsak skulle kunna vara det nämnda faktum att den usla ekonomin inte alltid blir synbar. En annan skulle kunna vara att det rör sig om en förhållandevis liten grupp människor som inte själva kan göra sina röster hörda.

För att alla ska kunna ta aktiv del i vårt samhälle krävs åtgärder, men utan ekonomiska möjligheter går det inte. En klok person har sagt att det är på hur ett land behandlar sina svaga som man ser hur starkt det är. Till syvende och sist är det faktiskt en demokratifråga och en fråga om människors lika rättigheter i en rättsstat.

Det krävs åtgärder. Åtgärder som ger förutsättningar för att kunna leva ett liv som andra.

FUB vill:

- att det statliga bostadstillägget höjs,
- att förmögenhetsbegreppet förändras och likställs med det som står i självdeklarationen, det vill säga avkastning på förmögenhet.

Nu är det tid för förändring – alla ska med!

Thomas Jansson, förbundsordförande i Riksförbundet FUB